

Horti Béla:

KÖZIGAZGATÁSI TANFOLYAM AMERIKÁBAN

1994 szeptemberében döntöttem el, hogy Jászberényből - egy sikeres pályázat eredményeként - az Egyesült Államok USAID programjának köszönhetően Connecticut állam egyetemén (UCONN) speciális közigazgatási tanfolyamon vehetek részt. A pályázatot januárban hirdette meg a *Partners for International Education and Training* (PIET) nevű szervezet. A program keretében többek között privatizációs, pénzügyi, befektetési, telekommunikációs és közigazgatási területen dolgozó kelet-európai szakembereknek biztosítottak tanfolyami részvételt. Angolul kitöltött jelentkezési lap alapján tájékoztattak a jelentkezők adatairól, elképzeléseiről és a képzéssel kapcsolatos elvárásairól. Ezt követően szóbeli elbeszélgetésre hívták bennünket, majd egy írásbeli nyelvvizsgán kellett megfelelni. A program érdekessége, hogy egyénre szabott képzést hirdettek meg, miszerin nem előre meghatározott tanfolyamokra küldtek ki csoportokat, hanem a kérdőív alapján a PIET washingtoni irodája keresett minél megfelelőbb képzési formát. A tanfolyamajánlatot júliusban küldték meg és szeptember elején igazolták vissza. Tüzetes orvosi vizsgálat és a szükséges iratok megszerzése után vált biztossá, hogy csomagolhatok.

1994. október 10. - én érkeztem az Egyesült Államok keleti részén található *Hartfordba*, Connecticut állam fővárosába. Hartford 140 000 (peremvárosokkal 500 000) lakosú város, számos biztosító társaság központja, New Yorktól mintegy 190 kilométerre fekszik. Connecticut az USA egyik leggazdagabb, legtöbb adóbevétellel rendelkező állama, sőt az átlagjövedelem is itt a legmagasabb az országban. Annál furcsább, hogy a főváros Hartford mégis jóval szerényebb keretek között kénytelen gazdálkodni. Ennek oka, hogy a jólkereső réteg kisebb, ún. peremvárosokba költözött, így az állam fővárosában inkább szegényebb emberek laknak, azért ott alacsonyabb az adóbevétel. Az egész Egyesült Államokra jellemző, hogy az emberek, hacsak tehetik kertvárosi környezetben élnek és onnan járnak be dolgozni, tanulni, vásárolni és egyéb dolgukat intézni a nagyobb városokba.

A hartfordi egyetem nemzetközi közigazgatási intézete - amely komoly tapasztalatokkal rendelkezik a hasonló tanfolyamok terén - szervezte és bonyolította le a programot. Az egyetem, ahol 26 000 diák tanul, több különálló egységre tagolódik. Központja a Hartfordtól 50 kilométerre található Storrsban van, amely egy tipikus diákváros, 2000 hektáros területen. A nemzetközi közigazgatási intézet - amely évente 1200 külföldit fogad - West Hartfordban található, így a programot is itt bonyolították le. Csoportunk összetétele meglehetősen tarka volt, 4 földrész 13 országából verbuválódott, viszont összekötött bennünket az a tény, hogy valamennyien közigazgatási területről érkeztünk. (Csehország, Lengyelország, Románia, Magyarország, Bahrein (2 fő), Nigéria, Tanzánia, Kenya, Madagaszkár, Etiópia, Dominika, Barbados, Jamaika) Szerencsémre gyorsan megszoktam ezt az eltérő kultúrákat, szokásokat, gondolkodásmódot, kiejtést ötvöző nemzetközi közeget és mindenkivel nagyon jó kapcsolatot sikerült kialakítanom.

Az egyetemen hétköznapijaink reggel 8-tól délután 4-ig különböző előadásokkal teltek, a témakörök 3-4 naponként cserélődtek. Emellett több szakmai látogatást is tettünk különböző intézményeknél. Az elméleti képzés keretében hallhattunk a stratégiai tervezés folyamatáról és felépítéséről. A világon egyre több helyen zajlanak nemzetközi és helyi megvalósítású projektek, így ezek szervezett lebonyolítása, ütemezése mindenütt nagyon fontos. Tantárgyaink közé tartozott a TQM, azaz a teljes minőségirányítás. A tömegtermelésben nagy szerepe van a folyamat teljes egészen történő minőségellenőrzésre. Ez az ellenőrzésfajta nem csak a termelő szférában, hanem az élet számtalan területén hasznos. A számítástechnikai foglalkozásokon különböző programokkal ismerkedtünk. Itt európai társaimmal előnyben voltunk, mivel nap, mint nap számítógépen dolgozunk, míg az afrikaiak közül a legtöbben csak ott ismerkedtek a gép használatával. Ez a tapasztalatbeli különbség sokszor nehezítette az oktató számára a tanulás ütemének megválasztását, így áttértünk az önálló feladatmegoldásra és ilyen esetekben az oktató annak segített, akinek szüksége volt rá. Nagyon érdekes dolgokat hallhatunk a szervezeti sajátosságokat és az emberi erőforrás kezelést bemutató

órákon. Előadónk szakértőként szervezeteket, intézményeket, vállalkozásokat vizsgál a fenti szempontok tükrében és javaslatokat tesz a cégvezetőknek a változtatásokra. Számos gyakorlat, teszt könnyítette meg a megértést a személyzeti kérdések, a kommunikáció, a döntéshozatal témakörében. Külön tantárgy keretében vizsgáltuk a számadatok jelentőségét a döntések kialakításánál. Statisztikai számításokkal sok hibás lépés elkerülhető, mivel - előadónk szerint - a számok sosem hazudnak.

Az Egyesült Államok soknemzetiségű kultúráját hiven tükrözte a tanári kar. Érdekességként felsorolom, hogy oktatóink között fülöp-szigeteki, iráni, ir, kanadai, indiai, svájci, szenegáli, litván származásúak egyaránt voltak. Mivel nem diákként, hanem résztvevőként kezelték mindenkit, nagyon sok lehetőségünk volt az egyéni vélemények kifejtésére is. Így nemcsak tanárainktól, de egymástól is sokat tanultunk. Tanulságos volt hallani a különböző országok mindennapi életéről, munkagyakorlatáról, szokásairól.

Az általam megismert amerikaiakkal folytatott beszélgetések során tudatosult bennem igazán, hogy milyen keveset tud az "átlag" amerikai a világ többi részéről, különösen egy ilyen kis országról, mint hazánk. Így mindig örömmel beszéltem Magyarországról vagy Jászberényről. Remélem, hogy a beszámolók és a képes kiadványok alapján néhányan emberközelebbi képet kaptak erről a régióról, így nem tévesztik el helyünket a térképen.

Szakmai programunk egy véletlen egybeesés folytán érdekes eseménnyel egészült ki. 1994. november 8.-án ugyanis országos választásokat tartottak az Egyesült Államokban. Az amerikai Kongresszus két részre tagozódik. A Képviselőházba 435 főt delegálnak kétéves időtartamra. A Szenátusba 100 szenátort választanak (minden államból kettőt- kettőt) hat évre. A lakosság készülődésével kapcsolatban a következőket tapasztaltam. Nem volt eltúlzott plakátháború, a kertvárosi környezetben a házak előkertjében elhelyezett kortestábla volt a legjellemzőbb. A kampány utolsó napjaiban a forgalmasabb útkereszteződéseknél közismert személyek kis táblával a kezükben népszerűsítették az általuk legmegfelelőbbnek ítélt jelöltet. A részvételi arány a választásokon általában megközelíti a 90 %-ot. A tanfolyamon West Hartford Polgármesteri Hivatalának jegyzője ismertette a választás rendjét. A tájékoztató után egy közeli könyvtárban egy szavazókört is megtekinthettünk működés közben. Connecticut államban minden körzetben szavazógépet működtetnek. A választó a szavazófülkében levő gép használatával adja le voksát, amely elektronikus úton rögzíti a szavazatokat. Mindezzel nagyon megkönnyítik és meggyorsítják a szavazás menetét és a szavazatok összeszámlálását. Ezen a napon tizenkét különböző tisztségviselőt választottak meg Connecticut állam polgárai. Sorba szedve a kormányzót és helyettesét, USA szenátort, USA kongresszusi képviselőt, állami szenátort, állami képviselőt, az állam külügyekért felelős miniszterét, pénzügyminisztert, állami számvevőt, állami igazságügyminisztert, megyei rendőrfőnököt, közjegyzőt és a szavazásra jogosultak névsorának vezetőjét. Az 1994-es országos választás - köztudottan - a republikánus párt győzelmével zárult, sőt mindkét házban többségbe kerültek, ami 40 éve nem fordult elő. A politika egyébként az amerikai emberek életében is örök téma, hasonlóképpen az adózáshoz és az egészségbiztosításhoz, amit arrafelé is állandóan kritizálnak.

További emlékezetes esemény volt, amikor az egyetem szervezésében New Yorkot kerestük fel. Meglátogattuk az ENSZ székházát is, amelynek területe "állam az államban". Hiába található New York-ban mégsem az USA felségterülete, hanem valamennyi tagországé, amelynek külön rendőrsége, tűzoltósága, postája van. Ha az időjárás engedi az összes tagország zászlóját felvonják a székház előtt, az Egyesült Nemzetek terén alfabetikus sorrendben Afganisztántól Zimbabwéig. A főépületbe csak szigorú biztonsági intézkedések után lehet belépni. A különböző tanácsstermek csak ENSZ dolgozók kíséretében mellett látogathatók. 5-10 fős csoportokat alakítva jártuk körbe azokat a helyeket, ahol az egész világot érintő döntések megszületnek. A székházat átszövi a nemzetköziség. Már az épületeket is különböző nemzetiségű mérnökök tervezték. A folyosókat nagyon sok - a tagnemzetek által felajánlott - ajándék díszíti. Meglepetésemre itt sikerült találkoznom egy honfitársammal is. A látogatásunk alatt az egyik folyosón a nevemet kiáltotta valaki

és magyarul kérdezte egy fiatal hölgy: "Hogy vagy ? Mennyi időre jöttél ? " Rövid bemutatkozás után váltottunk néhány mondatot. Kiderült, hogy az ENSZ-ben dolgozik és egy társaságot vezetett körbe, amikor szóltak neki, hogy van egy magyar a másik csoportban. Nagyon jó érzés volt, hogy ekkora távolságra a hazámtól magyar szavakat hallottam és újra megbizonyosodott, hogy a magyarokat mindenütt meg lehet találni. A 110 emeletes, 417 méter magas Világkereskedelmi Központba is ellátogattunk. A hatalmas épületben gyorsliftek szállítják az érdeklődőket egészen a 107. emeletig, ahonnan csodálatos kilátás nyílik Manhattan-re, az Empire State Buildingre, a Hudson folyóra, a Szabadság szoborra és más lenyűgöző látványosságokra. Ezen a szinten több étterem, ajándéküzlet áll a vendégek rendelkezésére. Sajnos azonban az árak majdnem olyan égbeszökőek, mint az épület. A Szabadság szigetet Manhattan déli részéről, a Battery parkból hajóval lehet megközelíteni, de a tehetősebb turisták helikopterről vagy léghajóról is megtekinthetik a Szabadság szobrot, ezt a valóban nem mindennapi látványosságot. A kikötőben utcai mutatványosok (énekesek, zenészek, akrobaták) tucatjai szórakoztatják a hajóra várakozókat és produkciójuk végeztével körbe kalapolnak az utólagos " belépti díjért ".

Az USA-ban november utolsó csütörtökjén ünneplik a Hálaadás napját, melyhez igen emlékezetes élményem kötődik. Az ünnep hagyományai az 1600-as évekig nyúlnak vissza. A bevándorló szerzetesek Massachusettsben 1621-ben mondtak először köszönetet Istennek az Újvilágban learatott első termésért, a pusztaság felett aratott győzelemért. Manapság az amerikai emberek ezen a napon a jólétért hálát adva, a történelmi hagyományokat ápolva családi, baráti körben fogyasztják el a tradicionális ételeket. Ezt az ünnepet Jászberény testvérvárosában, a Missouri államban található *Sedalia*ban töltöttem. A 20 000 lakosú, jellegzetes mezőgazdasági városban, amelynek időjárása is hasonlít a miénkhez nagyon nagy szeretettel fogadtak. *Don Brandes*, a Testvérvárosi Szövetség elnöke hívott meg családjához erre a kimondottan bensőséges ünnepre. Családi körben fogyaszthattam el a jellegzetes hálaadás-napi vacsorát, ami hagyományosan sült pulyka, édesburgonya, földieper szósz és *pumpkin pie*, azaz töklepény. A vacsora hangulata karácsonyi, azonban az ajándékozás nem jellemző. Az amerikaiak szeretik ezt az ünnepet, mert szerintük ez az egyetlen olyan esemény, amelyet az " örökös bevásárlási láz " még nem tett tönkre.

A múlt század közepén alapított Sedalia 1899-től házigazdája Missouri állam vásárának, amely elsősorban mezőgazdasági jellegű. Minden év augusztusában zajlik ez a 10 napos esemény, amely mára az Egyesült Államok harmadik legnagyobb alapterületű vásárává nőtte ki magát. A Sedalia környéki mezőgazdaságra jellemző a családi farmokon végzett gabonatermesztés, az állattenyésztés, főleg a szarvasmarha- és a baromfitartás. Az élelmiszeripar elsősorban a helyben nevelt baromfi feldolgozására épül.

GEORGE WIMMER A SEDALIAI FEJLESZTÉSI TÁRSASÁG AELNÖKE KALAUZOLT A VÁROS IPARI PARKJAIBAN. ELGONDOLKODTATÓ, HOGY MENNYIRE A JÖVŐRE KONCENTRÁLNAK ÉS ELŐRE TERVEZNEK. KÉT MEGLÉVŐ VÁLLALKOZÓI TERÜLET MELLETT MÁR KÉSZITIK ELŐ A HARMADIKAT A LEENDŐ, IDETELEPÜLŐ VÁLLALKOZÓK SZÁMÁRA. EGY NONPROFIT SZÖVETSÉG KÉSZITI ELŐ A TERÜLETET ÉS ÉPÍTKEZIK, MAJD ÉRTÉKESITI A TELEPHELYEKET. EZZEL ÚJ MUNKAHELYEKET TEREMTENEK, NÖVEKEDNEK AZ ADÓBEVÉTELEK ÉS A GAZDASÁGI ÉLET ÉLÉNKÜLÉSÉVEL A VÁROS MEGITÉLÉSE IS EGYRE KEDVEZŐBBÉ VÁLIK. TETSZETŐS, JÓL SZERKESZTETT KÉPES KIADVÁNNYAL, RÉSZLETES ADATOK TÖMKELEGÉVEL CSÁBITJÁK A MEZŐGAZDASÁGI ÉS IPARI ÜZEMEKET A TÉRSÉGEBE.

A város struktúrájára a szellős beépítés, a szabad területek, valamint a nem túl magas épületek jellemzőek. A lakosok döntő többsége a város környéki tágas lakóövezetekben családi házakban lakik. Igen gyorsan építkeznek, hiszen egy átlagosnál nagyobb családi ház is maximum 5-6 hónap múltán beköltözhetővé válik. Az általam látott otthonok általában kétszintesek, 3-4 szobásak. A lakások nagyon jól felszereltek, gépesítettek. Feltűnt nekem, hogy költözésnél a konyhában beszerelt berendezéseket: mikrohullámú sütőt, villanytűzhelyt, hűtőszekrényt, hulladékűzót nem

viszik magukkal, mert az a lakás tartozékának számít. A tágas udvarokban - nem övezi azokat magas kerítés - legalább két garázs található családonként. Nem jellemző a zöldségeskert, inkább virágok, fák és örökzöldek vannak a kertekben.

Lépten-nyomon tapasztaltam a sedaliaiak testvérvárosi rokonszenvét. Vendéglátóim többrétű kapcsolattartásra törekednek, amelyekbe ugyanúgy beleértik a tanárokat, a diákokat, a művészeket, de nem zárkoznak el a gazdasági kapcsolatok kiterjesztése elől sem. Egy kis fogadás keretében találkozhattam a Testvérvárosi Szövetség azon tagjaival (Don és Bonnie Brandes, Patricia C.Ives, Ann-Mae Cain, Susan és Pete Daniels), akikkel már Jászberényben megismerkedtem. Érdeklődésükre jellemző, hogy két újságíró is kérdésekkel bombázott és rövid látogatásom alatt három újságcikk is megjelent Jászberényről. Meglepődtem, amikor vendéglátóim szájából magyar szavakat hallottam és arról is értesültem, többen próbálkoznak nyelvünk tanulásával.

Három napot Bostonban, Massachusetts állam fővárosában töltöttünk, szakmai látogatások voltak a programban. Meglátogattunk két kormányzervet (munkaügyi és személyzeti), valamint Boston város Polgármesteri Hivatalát. Az utóbbi helyen képet kaptunk Boston városának életéről. Maga Boston sokkal európaibb képet mutat az általam megismert többi amerikai nagyvároshoz képest és talán ezért volt számomra szimpatikusabb. Kisebb autók, több gyalogos, nyüzsgő diákság (Harvard Egyetem) mind inkább Európára emlékeztetett. A karácsonyi bevásárlás, az üzletek, házak diszkivilágítása már november végén megkezdődik és tart egészen az év végéig. A városban mintegy 570.000 ember él, de ez a szám nappal a háromszorosára nő a munkába járók, a diákok, a turisták, a bevásárlók és más belátogatók miatt. Maga a város kis alapterületen fekszik (114 km²) és nincs lehetősége a terjeszkedésre, mivel a szomszédos városokkal összenőtt, a másik oldalon pedig ott a tenger. A szemétszállítást, az ivóvíz- és a szennyvíz-csatorna műveket a város üzemelteti, a gáz és az elektromos áram szolgáltatást privát cégek végzik. Még néhány számadat: a város 1994. évi költségvetése 1,4 milliárd dollár, mely összeg május végén pontosan megfelel Magyarország költségvetési hiányának. A munkanélküliség 5,5 %-os (5,3 % volt ottjártamkor az országos ráta), amivel már elégedettek; a bankok üzleti kamata a kölcsönökre 9-10 %; az éves infláció 3%. A szakemberek kérdésünkre elmondták, hogy a városok mozgástere szűk, újabb és újabb forrásokat kell találniuk.

Az USA-ban a leendő állami alkalmazottaknak - köztisztviselőknek, tanároknak, rendőröknek és másoknak - egy országosan egységes alkalmassági vizsgán kell megfelelniük. A leendő hivatalnokokat képzettségük és a kitöltött tesztek alapján rangsorolják, majd ez alapján nyerhetik el állásaikat. Az üzleti életben dolgozó alkalmazottak keresete mindig magasabb, mint a közhivatalnokoké. Gazdasági fellendülés idején a fizetések közötti különbség nő és sok ember az üzleti szférában keres jobban jövedelmező állást. Recesszió esetén azonban az alkalmazottak nagyobb része elsősorban ebből a szektorból válik munkanélkülivé. A Munkaügyi Hivatalban tett látogatásunkkor mintegy 10-12 munkatárssal találkoztunk. Közülük 7-8-an korábban munkanélküliek voltak, amit ott természetesnek fognak fel. Azt vallják, hogy több munkáltatónál eltöltött 35-40 éves munkaviszony alatt óhatatlan, hogy valaki egyszer sem váljon létszámleépítés, megszűnés vagy csőd miatt munkanélkülivé. A különbség az, hogy ott a nagy többség 4-5 hónap elteltével biztosan talál magának másik állást, így a munkanélküliek helyzete nem annyira bizonytalan, mint nálunk.

EMLÉKZETES VOLT VÉGIGJÁRNI A JOHN FITZGERALD KENNEDY EMLÉKMÚZEUMOT IS. AZ ÁLTALA HŐN SZERETETT ATLANTI ÓCEÁN PARTJÁN 1979-BEN NYITOTTÁK MEG EZT A LÉTESÍTMÉNYT. A LÁTOGATÓK SZÁMÁRA RÖVID FILM MUTATJA BE A TRAGIKUS SORSÚ ELNÖK ÉLETÉT, MAJD A GYŰJTEMÉNY RÉSZLETES KÉPET AD AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK 35. ELNÖKÉRŐL ÉS CSALÁDJÁRÓL. MEGTUDHATTAM, HOGY NAGYAPJA BOSTON POLGÁRMESTERE, ÉDESAPJA AZ USA NAGYKÖVETE VOLT NAGY - BRITANNIÁBAN. ELSŐSORBAN EZ A CSALÁDI HÁTTÉR VEZETTE A POLITIKAI PÁLYA FELÉ A KÉSŐBBI ELNÖKÖT. FIATALOS LENDÜLETE, POLITIKÁJA MEGNYERTE AZ ORSZÁGOT, DE IGY IS CSAK SZOROS KÜZDELEMBEN

TUDOTT GYŐZNI RIVÁLISA, A REPUBLIKÁNUS NIXON ELŐTT. MEGGYILKOLÁSA MIATT ALIG TÖBB, MINT 1000 NAPIG (1961. JANUÁR -1963.NOVEMBER) TUDTA IRÁNYITANI A NAGY ORSZÁG ÉLETÉT. EGYEBEK MELLETT EMBERI JOGI TÖRVÉNYMÓDOSÍTÁSAIVAL ÉS AZ APOLLÓ ŰRPROGRAM BEINDÍTÁSÁVAL IGY IS BEIRTA MAGÁT AZ EMBERISÉG TÖRTÉNELMÉBE.

BOSTONI LÁTOGATÁSUNK SORÁN ÉRT A KÖVETKEZŐ MAGYAR VONATKOZÁSÚ ÉLMÉNY. A VÁROS KÖZPONTJÁBAN A SZABADSÁG TÉREN TALÁLTAM EGY EMLÉKMŰVET, AMELYET AZ 1956-OS MAGYAR FORRADALOM TISZTELETÉRE ÁLLITOTTAK FEL. A SZOBOR EGY NŐALAKOT ÁBRÁZOL, AKI EGY CSECSEMŐT TART AZ ÉG FELÉ ÉS EGY FÉRFI A FORRADALOM ZÁSZLAJÁVAL VÉDI ÖKET. EZ AZ ALKOTÁS 1986-BAN KÉSZÜLT AZ OTTANI MAGYAR KISEBBSÉG ÉS MASSACHUSETTS ÁLLAM KEZDEMÉNYEZÉSÉRE.

A SOK-SOK MEGLEPETÉS ÉS ÚJDONSÁG MELLETT HASONLÓ JELENSÉGEKKEL IS SŰRŰN TALÁLKOZTAM. AZ EMBEREK OTT IS NAGYON ELFOGLALTAK, ÁLLANDÓ ROHANÁSBAN VANNAK. GONDJAIK, PROBLÉMÁIK NEKIK IS VANNAK, DE A JOBB GAZDASÁGI HELYZETBŐL, A MAGASABB ÉLETSZINNVONALBÓL ADÓDÓAN EZEK TERMÉSZETESEN KÜLÖNBÖZNEK EGY ÁTLAG MAGYAR EMBER NEHÉZSÉGEITŐL. A CSALÁDI KAPCSOLATOK LAZÁBBAK, A FIATALOK HAMAR KIKERÜLNEK A SZÜLŐK VÉDŐSZÁRNYAI ALÓL. A NAGY TÁVOLSÁGOK, A TANULMÁNYOK, A CSALÁDALAPÍTÁS, A MUNKAHELYKERESÉS MIATT A CSALÁDOK INKÁBB LEVÉLBE VAGY TELEFONON TARTJÁK A KAPCSOLATOT ÉS A SZÜLŐK RITKÁN TALÁLKOZNAK SZEMÉLYESEN A GYERMEKEIKKEL. AZ IDŐSEBBEK BÜSZKÉK ARRA, HOGY EL TUDJÁK LÁTNI MAGUKAT, NEM TÚL SZIVESEN ADJÁK FEL JÓL MEGSZOKOTT ÉLETVITELÜKET AZÉRT, HOGY GONDOZZÁK ÖKET. NEM LEHET ÖSSZEHASONLITANI AZ OTTANI NYUGDIJASOK ÉLETÉT AZ ITTHONI IDŐSEKÉVEL. SZERETIK ELFOGLALNI MAGUKAT, ÍGY 70 ÉV FELETT IS NAGYON AKTIV TÁRSADALMI ÉLETET ÉLNEK, JÓTÉKONYSÁGI ÉS SZABADIDŐS KLUBOK MUNKÁJÁBAN VESZNEK RÉSZT. SOK IDŐS RAGASZKODIK A JOGOSÍTVÁNYÁNAK MEGHOSSZABÍTÁSÁHOZ, MIVEL EZ MÉG AZT JELENTI, HOGY ÖNÁLLÓAN EL TUD MENNI BEVÁSÁROLNI, AZ ISMERŐSEIT MEGLÁTOGATHATJA.

A TANFOLYAM VÉGÉN BÚCSÚZÁSUL OKTATÓINK EGY TANULSÁGOS DOLGOT EMELTEK KI. KÜLÖNLEGES MÓDSZERREL, AMIVEL EGYCSAPÁSRA MEGOLDHATÓK A GONDOK, AKÁR GAZDASÁGILAG, AKÁR POLITIKAILAG ŐK SEM TUDNAK SZOLGÁLNI. VÉLEKEDÉSÜK SZERINT MINDEN ORSZÁG ÉS MINDEN EMBER SAJÁT KEZÉBEN TARTJA JÖVŐJÉT, AMI TUDATOS TERVEZÉSSEL ÉS CÉLIRÁNYOS TEVÉKENYSÉGGEL EREDMÉNYESEN BEFOLYÁSOLHATÓ. KISSÉ ELCSÉPELT MÁR A KÖZMONDÁS, ÉN IS TÖBB AMERIKAITÓL HALLOTTAM, DE MÉG MINDIG IGAZ : “ AZ ÉHES EMBERNEK NEM HALAT KELL ADNI, HANEM MEG KELL TANITANI HALAT FOGNI ÉS NEM FOG TÖBBÉ ÉHEZNI. “